

Lakivaliokunnalle

Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:n lausunto koskien Hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta

HE 201/2022 vp

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaarta siten, että tuomioistuin voisi nykyistä lievemmin edellytyksin kohtuullistaa omasta aloitteestaan määrää, jolla riita-asian hävinnyt asianosainen velvoitetaan korvaamaan jutun voittaneen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.5.2023. Hallituksen esitys perustuu oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietintöön, joka julkaistiin 6.5.2022 (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 2022:21).

Elinkeinoelämän keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja lausuu kantanaan seuraavaa.

Kuluvastuun kohtuullistamisesta

Toimiva tuomioistuinmenettely on merkittävä tekijä elinkeinoelämän toimintaedellytysten kannalta. Tuomioistuinmenettelyllä on keskeinen rooli sekä yritysten välisessä kaupankäynnissä että kuluttajakaupassa. Tuomioistuinmenettelyn tulee viimekädessä turvata yritysten sopimusten täytäntöönpano ja osapuolien mahdollisuus turvata omat oikeutensa. Muutokset, joilla pyritään hallitsemaan riskejä perustellun oikeudenkäynnin vireillepanoon ovat elinkeinoelämän kannalta keskeisiä.

EK pitää keskustelua riita-asioiden oikeudenkäyntikulujen hallinnasta tärkeänä. Keskeistä kuitenkin on, että tunnistetaan riita-asioiden luonteen erilaisuus. Kuluvastuun jakautumista tulisi arvioida eri osapuolisuhteiden näkökulmasta. Yksityishenkilöiden välisissä riidoissa, yritysten välisissä riita-asioissa sekä yrityksen ja kuluttajan välisessä riidassa voi olla tarpeen arvioida kuluvastuuta koskevia kysymyksiä eri näkökulmasta. Yritykset ovat myös hyvin eri kokoisia. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kuluriski siirtyy voittaneelle osapuolelle eikä myöskään se, että kulut automaattisesti lankeavat yksin elinkeinonharjoittajien kannettavaksi.

Ehdotus voisi parantaa oikeudenkäynnin hävinneiden taloudellista asemaa, mutta toisaalta oikeudenkäynnin voittaneet asianosaiset joutuisivat näissä tilanteissa maksamaan aiempaa enemmän omia oikeudenkäyntikulujaan. Kuten esityksen perusteluissa todetaan,

kohtuullistamismahdollisuuden laajentamisesta kärsisivät taloudellisesti todennäköisesti etenkin julkisyhteisöt ja suuret yritykset.

EK huomauttaa, että työryhmässä ei ole ollut mukana edustusta elinkeinoelämän puolelta. Elinkeinoelämää edustavan jäsenen nimeäminen olisi ollut perusteltua, sillä työryhmän tarkasteltavana olleen kohtuullistamisen tyypillinen tapaus koskee juuri kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välistä riitaa. Tämä näyttää johtaneen siihen, että esityksessä painotetaan enemmän kuluttajan ja hävinneen osapuolen näkökulmaa eikä juuri oteta kantaa kysymykseen siitä, milloin hävinneen osapuolen hyväksi suoritettava kohtuullistaminen johtaa vastapuolen näkökulmasta kohtuuttomuuteen.

Kohtuullistamiskriteerit (8b §) vaikuttavat perustelujen valossa varsin avoimilta, joka johtaa siihen, että käytännössä kuluja voidaan todennäköisesti aina säännöksen nojalla kohtuullistaa esimerkiksi tilanteissa, joissa vakuutusyhtiö on vastaajana asiassa. Jos säännös johtaa siihen, että kanne on mahdollista nostaa jatkossa ns. kuluriskittä, koska käytännössä laki mahdollistaa lähes aina kohtuullistamisen, säännös tulee nostamaan tuomioistuinten käsittelymääriä ja säännöksellä on tätä kautta myös laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Pidemmällä aikavälillä säännöksellä voi olla myös oikeusturvavakuutukseen vakuutusmaksuun korottavia vaikutuksia.

Ottaen edellä todetun huomioon, onkin tärkeää, että perusteluissa tuodaan esille, että kysymys olisi jatkossakin poikkeussäännöksestä. Tarkoitus ei olisi, että oikeudenkäyntikulu vastuun kohtuullistaminen viran puolesta muodostuisi pääsäännöksi esimerkiksi erilaisessa asemassa olevien asianosaisten, kuten kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan, välisessä suhteessa, vaan maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrän alentaminen edellyttäisi aina kaikki säännöksessä mainitut tekijät huomioon ottavaa kokonaisarviointia. Korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrä ja niiden korvausvelvollisuuden jakautuminen ratkaisivat edelleen lähtökohtaisesti muiden oikeudenkäymiskaaren 21 luvun pykälien ja asianosaisten tahdonilmaisujen perusteella.

Esityksessä todetaan, että kysymys siitä, kuinka paljon maksettavaksi tuomittavaa määrää tulisi säännöksen soveltuessa alentaa, ratkaistaisiin jatkossakin pykälässä mainittujen kohtuuttomuuden arviointiperusteiden perusteella. Mitä enemmän aihetta kohtuullistamiselle olisi, sitä pienemmäksi maksettavaksi tuomittava määrä tulisi alentaa. Tuomioistuin voisi myös vapauttaa hävinneen asianosaisten kaikesta vastapuolen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuudesta, mikä tarkoittaisi sitä, että kumpikin asianosainen pitäisi omat oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Lopputulos ei saa muodostua kohtuuttomaksi voittaneenkaan asianosaisten kannalta. Siksi onkin tärkeää, että maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrää tulisi alentaa vain siinä määrin kuin se olisi tarpeen kohtuuttomuuden poistamiseksi.

On hyvä, että kuulemisperiaate otetaan huomioon ja esityksessä todetaan, että tuomioistuimen tulisi, kuten tälläkin hetkellä, harkitessaan maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrän alentamista viran puolesta, varata asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä asiasta.

Oikeudenkäyntikuluarviosta

EK pitää perusteltuna, että jatkovalmistelussa on päädytty siihen, että mietinnössä ehdotetusta oikeudenkäyntikuluarviosta ei esitetä säädetäväksi.